

FORTALESA DELS VILARS. ADEU AL 2021

E. Junyeny (Text), J. Martínez (Edició)

El 2021 no ha estat un any especialment gloriós, marcat encara pel buit deixat per l'amic i company insubstituïble, en Joan López, i de nou per la pandèmia i la darrera onada, quan el passat estiu confiàvem tenir-li ja el peu posat al coll. Ara, tot i que el dia a dia continua sent preocupant i les festes passen més aviat ensopides i tristes, les previsions sanitàries pel 2022 permeten ser més optimistes.

Pel que fa a la Fortalesa dels Vilars cal fer una lectura positiva del nombre global de visites rebudes enguany: 4.145 persones, més del doble de les 1.910 registrades l'any anterior, però encara lluny del nombre assolit el 2019. Malgrat això cal advertir que la xifra porta la recuperació més enllà del fet d'haver pogut celebrar aquest any la "Jornada de Portes Obertes" i el "Tast Jazz" organitzades per l'Associació Amics de Vilars. Dit d'una altra forma, els números indiquen una tendència cap a la progressiva normalització.

[Galeria d'imatges i infografia \[/sites/vilars/ca/activitats/Noticies-de-la-Fortalesa/Balanc2021/ \]](/sites/vilars/ca/activitats/Noticies-de-la-Fortalesa/Balanc2021/)

Durant l'any, que va començar amb les meravelloses imatges del mantell de neu que ens regalà la "Filomena" i cobrí la Fortalesa (9-10/01/21), fotografies i filmació realitzades per "Bird Eye Works" repetint l'esplèndid treball que havia efectuat sobre els Vilars inundat en ocasió de la borrasca "Glòria" (23/01/20), durant l'any diem, s'han efectuat les dues intervencions arqueològiques previstes, la primera en el marc de la campanya d'estiu i la segona, a la tardor, dins de les actuacions destinades a recuperar la Fortalesa dels danys provocats pels aiguats i robinades d'octubre 2019 i gener 2020, *Consolidació i restauració de la Fortalesa dels Vilars, efectes rubinada del 22/10/2019. Arbeca, Les Garrigues* (Carme Casals, arquitecta i GIP-UdL, novembre 2019), executada per l'empresa *Itirta Arqueologia S.L.*

Entre el 5 i el 24 de juliol es portà a terme la XXXVI campanya d'excavacions arqueològiques del "Grup d'Investigació Prehistòrica" de la UdL, GIP, davant de la porta est, en l'espai comprès entre la muralla torrejada i el gran fossat, intervenint sobre estrats i estructures pertanyents a les primeres fases de la fortificació, preibèriques, Vilars 0 i I, i ibèrica antiga, Vilars II. Dos han estat els resultats més notables. El primer, el descobriment davant de la porta est d'uns murs i una estreta i sòlida porta que, creiem, poden pertànyer a un estable adossat a la muralla; i diem estable per diferenciar-lo d'una simple cleda, d'acord amb la seva solidesa. Aquestes estructures són de Vilars II, període ibèric antic, en un moment anterior a la construcció del gran fossat, que va suposar la seva anul·lació. Cal recordar que 12 dels catorze fetus de cavalls identificats corresponen al període esmentat. La hipòtesi no pot ser més atractiva, doncs dona resposta a la pregunta d'on parien establades les eugues i on guardaven –fora però protegits– un dels bens més preuats de la comunitat, els cavalls. Per confirmar-la o desmentir-la, però, haurem d'excavar la porta i l'interior de l'estable i obtenir mostres mitjançant cales micro-estratigràfiques en els sediments, que podrien resultar decisives si identifiquem excrements d'èquids en la presència de residus orgànics; l'únic que juga en contra d'aquesta possibilitat és que el nivell d'ús de l'espai està arrasat i la superfície actual exposada des de fa molt anys.

El segon, comprovar que la Fortalesa estava exposada i arribà a patir aiguats i robines que arrossegaren gravetes, sorra i llims fins a les seves muralles ja durant els segles VIII a VI ane. Els habitants de Vilars van haver de conviure amb grans patacs d'aigua, que sofririen amb una periodicitat de 100 o 50 anys, amb crescudes menors intercal·lades i més freqüents de l'Aixaragall, fet que, tot plegat i llegit des de l'experiència recent, ens fa pensar en el paper amortidor que podia tenir el fossat.

La segona actuació arqueològica ha tingut lloc entre el dies 13 de setembre i 22 d'octubre sobre la contraescarpa nord-oest del gran fossat, entre l'extrem de la bassa de la doble fossa i pou de sortida del drenatge perimetral i el costat oest de la rampa fortificada d'accés a la porta nord. La intervenció subvencionada no contemplava la recerca arqueològica i, en conseqüència, els treballs efectuats han estat exclusivament els exigits per l'actuació reparadora sobre la contraescarpa. Malgrat aquesta limitació s'ha restaurat la base paramentada de la contraescarpa nord-oest, molt afectada pels aiguats i que havia quedat coberta de fang i runa. Tot i la limitació de l'espai intervingut, en aquest es situava el baixador de servei, únic punt no excavat de tota la contraescarpa del fossat, fet que el convertia hipotèticament en el lloc on podia ubicar-se la possible entrada d'aigua una vegada tancada l'antiga, situada al nord-est. L'excavació mostra com el talús nu excavat en les margues oligocèniques enllaça amb l'extrem oest del mur basal de la contraescarpa i no existeix cap canal d'alimentació d'aigua. Tot el contrari. La cota del llom de la contraescarpa nua, coincident amb la cota de la línia de concrecions sobre la escarpa i la cota del baixador al pou-cisterna que indiquen el nivell de làmina d'aigua de funcionament del fossat, suggereix que ens trobem en el punt que actuaria com sobreeixidor o "aliviadero" que alliberaria aigua amb el fossat ple. El seu funcionament correspon al darrer moment del fossat i no es pot relacionar amb l'única entrada d'aigua coneguda, situada a l'altra costat de la rampa a l'est, va ser anul·lada al paramentar la contraescarpa. Confirmar o descartar la hipòtesi del sobreeixidor, exigirà excavar en extensió en direcció nord-oest per provar la connexió, aigües avall, amb l'Aixaragall que corre en direcció est-oest. Avui per avui, fer-ho sembla poc menys que impossible, per la proximitat de l'arqueta i la rasa del cablejat elèctric, de la tanca que delimita el recinte i de la sèquia entubada.

Els treballs de la segona fase del projecte els efectuen Àrids Romà S.A. L'objectiu és restaurar, consolidar, substituir les estructures i elements destruïts o danyats per la robineda del 22 d'octubre de 2019. Això vol dir refer elements estructurals (tot el tram nord de la tanca del jaciment, el cablejat elèctric, revisar i reparar el drenatge entubat del fossat), estabilitzar els talussos de la contraescarpa i revegetar-los, netejar i restituir el sauló del fons del fossat i condicionar el conjunt arqueològic per rebre els i les visitants en condicions (treure el fang, anivellar i reposar la grava a l'esplanada d'accés, arreglar l'itinerari de visita, camins de pas, baixadors i escales, barana i sirga perimetral, etc.). Es tracta de l'obra civil més potent i és d'esperar que s'enllesteixi aquests propers mesos.